

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1929 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om åvägbringande av utredning och förslag angående vissa ändringar i vattenlagen.

Andra lagutskottet har till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 26 i första kammaren av herr *Erik Andersson m. fl.* och nr 88 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Solberga m. fl.

I motionerna, som äro likalydande, har hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och i vad mån hittills utförda vattenregleringar inom landet för i motionerna nämnda rättsägande medfört olägenheter av däri antytt slag, samt sedan till riksdagen inkomma med förslag till de ändringar av vattenlagen, som vid utredningen kunna visa sig nödvändiga för avhjälpan och förekommande av dylika olägenheter.

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för berörda hemställan, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet, i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, begärt yttrande av länsstyrelsen i Kalmar län. Det yttrande, som i anledning härav kommit utskottet tillhanda, finnes såsom bilaga fogat vid detta utlåtande; och hänvisar utskottet till detsamma.

Redogörelse för vissa stadganden i vattenlagen. De stadganden i nu gällande vattenlag, som torde avses med motionärernas ändringsförslag, äro följande:
Byggnad i vatten skall göras så, att ändamålet kan utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan (2 kap. 2 §).

Ej får någon så bygga i vatten, att genom uppdämning, sänkning av vattenståndet eller annan inverkan på vattenförhållandena skada tillfogas eller intrång göres å annan tillhörig egendom, vare sig jord, hus, fiske, bebyggt eller obebyggt strömfall eller annat, utan så är att nyttan av byggnaden eller den del därav, som föranleder skadan eller intrånget, prövas efter avdrag av byggnadskostnaden uppgå till ett värde, motsvarande tre gånger den skada och det intrång, som göres å åker och äng, samt två gånger skadan och intrånget å annan egendom. Skulle byggande i vatten hava till följd, att ett avsevärt antal bofasta personer berövas sina bostäder, eller att

större fabrik eller annan anläggning, varav många hava uppehälle, måste nedläggas eller dess drift väsentligt minskas, eller att odlad jord till en efter ortsförhållandena betydande omfattning sättes under vatten eller eljest väsentligt skadas, eller att fiskerinäring av större betydelse lider väsentligt förfång, får byggnaden, ändå att nyttan uppgår till värde, som ovan sagts, icke ske. Prövas byggnad i vatten vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, kan Konungen, ändå att hinder mot byggnaden skulle möta av vad ovan sagts, efter hemställan av vattendomstolen lämna medgivande till byggnaden (2 kap. 3 §).

Har vid byggnad i vatten utsatts vattenmärke till utmärkande av tillåten dämmningshöjd eller till betecknande av det vattenstånd, under vilket vattnet ej må sänkas, skola de i sammanhang därmed meddelade bestämmelser om hushållningen med vattnet av byggnadens ägare noga iakttagas. Finnes vattenmärke utsatt till utmärkande av tillåten dämmningshöjd, utan att särskilda bestämmelser meddelats om hushållningen med vattnet, åligger det byggnadens ägare att, i vad på hans åtgärd ankommer, så förfara, att vattnet ej må stiga över märket (2 kap. 27 §).

Har ej vattenmärke utsatts, och hava ej heller eljest meddelats bestämmelser om hushållningen med vattnet, skall dammlucka eller däremot svarande inrättning för vattnets avlopp hållas öppen, när sådant tarvas till förekommande av skada för dem, som ovan eller nedan äga jord, strömfält eller annan egendom (2 kap. 29 §).

Ej får vid avtappning så mycket vatten på en gång framsläppas, att allmän eller enskild rätt sättes i fara (2 kap. 32 §).

I fråga om rätt att verkställa vattenreglering för beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft samt för torrläggning har stadgats, att bestämmelserna i 2 kap. 3 § skola hava motsvarande tillämpning (3 kap. 2 §).

I motionerna har anförts, att de omfattande sjöreglerings- och torrläggningsföretag, som de senare åren utförts rörande de större vattendragens källsjöar, medfört avsevärda olägenheter för vissa strandägare. Enligt motionärernas mening skulle de ifrågavarande missförhållandena kunna afhjälpas endast genom ändringar i vattenlagen. Motionerna synas närmast vara föranledda av de betydande översvämningar, som under de senaste åren och särskilt nästlidna höst ägt rum å markerna kring Emån.

Utskottet.

Såsom framgår av det av länsstyrelsen i Kalmar län till utskottet avgivna yttrandet har länsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 december 1928 hemställt om anslag för åstadkommande av en teknisk och rättslig utredning rörande vattenförhållandena i Emån och dess källsjöar. Denna skrivelse har emellertid ännu icke föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Då utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t kommer att ägna ej blott det genom nämnda skrivelse anhängiggjorda ärendet utan även de ytterligare fall, som kunna komma att dragas under Kungl. Maj:ts prövning, all den uppmärk-

samhet, som desamma kunna förtjäna, synes det utskottet som om anledning för närvarande icke föreläge för riksdagen att hos Kungl. Maj:t för det ifrågasatta ändamålet begära verkställande av den utredning, som av motionärerna påyrkas.

Utskottet får fördenskull hemställa,

att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 april 1929.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow, Linder, Frändén**, *Österström, Berglund, Granström* och *Norman*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Skövde, *Magnusson* i Kalmar, *Hage, Jeppsson», Johansson* i Sollefteå, *Andersson* i Rasjön, *Gardell* i Gans* och *Sandström*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Länsstyrelsen
i Kalmar län.

Landskansliet.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådig skrivelse den 1 februari 1929 anbefallt länsstyrelsen att avgiva och till Eder överlämna utlåtande över tvenne inom riksdagen väckta likalydande motioner, F. K. nr 26 och A. K. nr 88, om åvägabringande av utredning och förslag angående vissa ändringar i vattenlagen, får länsstyrelsen i sådant avseende anföra följande.

Uti ifrågavarande motioner framhålla motionärerna, hurusom de omfattande torrlägnings- och sjöregleringsföretag, som på senare åren utförts rörande de större vattendragens, särskilt i södra Sverige, största och mest betydelsefulla källsjöar, medfört avsevärda olägenheter för nedanliggande jord, vilken jord kommit att tidvis i större eller mindre grad sättas under vatten eller annars väsentligen skadas. Motionärerna hava för den skull hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t påkalla utredning rörande omförmälda olägenheter samt om de ändringar i vattenlagen, som kunde visa sig nödvändiga till avhjälpande och förekommande av desamma.

Länsstyrelsen anser sig med anledning härav böra till utskottets kännedom meddela, att länsstyrelsen särskilt med anledning av de under sistlidna höst förekommande, jämväl av motionärerna berörda svårartade översvämningarna vid Emån och dess vattensamlingsområden redan i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 december 1928, varav länsstyrelsen tillåter sig bifoga en avskrift, gjort framställning om anvisande av ett anslag å 4 000 kronor för åstadkommande av en teknisk och rättslig utredning rörande ifrågavarande spörsmål. Såsom av skrivelsen framgår, har i densamma bragts på tal jämväl frågan om, huruvida och i vad mån skadorna genom översvämningarna kunde anses förorsakade genom en otydlig lagstiftning, vadan den i motionerna berörda frågan om eventuella ändringar och förtydliganden av hithörande stadganden i vattenlagen redan genom nämnda skrivelse underställts Kungl. Maj:ts beprövande.

Enligt vad länsstyrelsen erfarit, har dess underdåniga framställning vunnit tillstyrkan av såväl lantbruksstyrelsen som statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.

Länsstyrelsen tillåter sig i sammanhang härmed erinra, att 1928 års riksdag beviljat anslag till upprättande av plan och kostnadsförslag rörande torrläggning av Lyckebyån. Då emellertid i nu förevarande fall avses utredning i fråga om vilka åtgärder, som kunna befinnas erforderliga för att förekomma skada å redan kultiverad åkerjord, synas ännu starkare skäl nu kunna åberopas för bifall till länsstyrelsens nu ifrågavarande framställning.

Den sålunda ifrågasatta utredningen, som av sakkunnig person beräknas kosta 4 000 kronor, däri emellertid kostnaderna för statens meteorologisk-hydrografiska anstalts medverkan ej inräknats, är synnerligen nödvändig även av det skäl, att den kan tjäna till underlag för de fortsatta, mera vidlyftiga undersökningar, som farvas för eventuella ändringar i vattenlagen.

I Emådalen blir situationen synnerligen bekymmersam under snart instundande snösmältning, som befaras bliva av osedvanlig omfattning och därigenom i hög grad öka de genom de senaste årens översvämningar uppkomna svårigheterna.

Av vad länsstyrelsen sålunda anført torde framgå, att länsstyrelsen i likhet med motionärerna anser den ifrågasatta utredningen av behovet synnerligen påkallad, men då framställning i ärendet redan föreligger hos Kungl. Maj:t, vill länsstyrelsen för sin del framhålla den synnerliga önskvärdheten av att utskottet måtte föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka vikten av att den av länsstyrelsen begärda utredningen *snarast möjligt* kommer till stånd.

Kalmar i landskansliet den 2 mars 1929.

JOHN FALK.

E. T. Lidman.

Avskrift.

TILL KONUNGEN.

Under de senare åren och särskilt innevarande höst hava, enligt vad länsstyrelsen genom inspektion på platsen förvissat sig om, betydande översvämningar ägt rum av markerna kring Emån, varigenom högst avsevärda skador förorsakats jordägarna, vilka skador dessa i längden ej kunna bära. Översvämningarna hava omfattat stora arealer odlad jord inom Döderhults, Fliseryds, Högsby, Fågelfors och Mörlunda socknar i Kalmar län. På grund härav lär det vara ofrånkomligt, att en utredning snarast möjligt verkställas för utrönande av orsakerna till ifrågavarande översvämningar och vad som kan åtgöras för åstadkommande av bättre avrinningsförhållanden i ån.

Enär översvämningarna, som nämnts, numera årligen förekomma, har man i orten satt dessa i samband med de under den senaste tiden företagna utbyggnaderna av Emåns källsjöar, vilka reglerats för kraftändamål, utan att dock härmed vilja göra gällande, att de exceptionella översvämningar, som exempelvis denna höst inträffat genom att den normala högvattmängden stegrats från omkring 70 à 80 kubikmeter till 120 à 130 kubikmeter pr sekund, till hela sin omfattning härröra från sagda förhållande, även om skadorna härigenom betydligt förvärrats. Enligt sakkunniges mening torde emellertid i varje fall få anses fastslaget, att översvämningarna till väsentlig del härröra från de till Emån hörande sjösystemens reglering för kraftändamål.

Därest ägarna av de marker, som nu årligen skadas, för denna skadegörelse erhållit motsvarande gottgörelse från de kraftintressen, som lagligen medgivits att använda sjöarna till vattenmagasin, vore givetvis allt i sin ordning. Dessa jordägare hava dock aldrig erhållit någon kompensation

för skadorna, om man bortser från de markområden, som ligga omkring de reglerade sjöarna och varom här icke är fråga. Det förhållandet att skadorna icke i väsentlig mån kunna anses härröra från ett olagligt handhavande av regleringsdammarna ställer jordägarna i den prekära situationen, att de icke synas hava möjlighet att genom laga åtgärder vinna rättelse, än mindre någon ersättning för redan lidna förluster.

Man torde kunna ifrågasätta, huruvida med hänsyn till bestämmelsen i vattenlagen 2 kap. 3 § stycket 2 vissa av ifrågavarande regleringsföretag skulle kunnat erhålla lagligt medgivande, därest företagens verkningar blivit allsidigt utredda. Vad Emån beträffar, synes nämligen skäl förefunnits att tillämpa bestämmelsen i sagda lagrum därom, att »odlad jord till en efter ortsförhållandena betydande omfattning sättes under vatten eller eljes väsentligt skadas». Vattenlagen lämnar dock intet närmare direktiv för hänsynstagandet till skada å jord, belägen nedanför ett regleringsföretag, i vidare mån än den allmänna bestämmelsen i 2 kap. 32 § av nämnda lag, vilken bestämmer, att döma av sakkunnigas motiv, i första hand avser skada genom tillfälliga dammars ovarsamma borttagande. Icke blott med hänsyn till stadgandet i ovannämnda 2 kap. 3 § av lagen utan jämväl med hänsyn till stadgandet i första stycket av samma paragraf kan ifrågasättas, om företagen bort medgivas. Man uppskattar nämligen här årliga skador till omkring 100 000 kronor, och då vinsten av ett regleringsföretag skall stiga till tre gånger skadan på åker och äng, för att företaget skall äga vitsord, finner man att nettovinsten skall utgöra 6 000 000 kronor med förutsättning av den årliga skadans kapitaliserande efter 5 %, och dock har ingen hänsyn här tagits till andra uppkommande skador.

Enligt länsstyrelsens mening finnes det sålunda skäl antaga, att skadorna indirekt förorsakas av en otydlig lagstiftning ävensom den omständigheten, att regleringsföretagen verkstälts var för sig, utan att nödig utredning skett om deras gemensamma verkningar, och då det under alla förhållanden är av stort allmänt intresse att åstadkomma en fullt opartisk och sakkunnig undersökning rörande sambandet mellan sjöregleringarna och markskadorna för att kunna fastslå för vilka vattenmängder ån skall dimensioneras vid uppkommande planläggning av grävningensarbetena i ån, anser länsstyrelsen, att en sådan undersökning med hänsyn till omständigheterna i det föreliggande fallet och särskilt till jordbrukarnas icke i någon mån självförvållade svåra ställning bör verkställas på statens bekostnad.

Länsstyrelsen tillåter sig för den skull och då de till länsstyrelsens förfogande ställda anslag till sakkunnigutredningar, kronor 300:—, dels redan till stor del tagits i anspråk och i övrigt ej torde för ändamålet förslå, i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes för åstadkommande av en teknisk och rättslig utredning rörande vattenförhållandena i Emån och dess källsjöar ställa till länsstyrelsens förfogande ett belopp av förslagsvis 4 000 kronor. I händelse av bifall till denna framställning har länsstyrelsen tänkt sig, att till en början skulle verkställas en teknisk undersökning av exempelvis en lantbruksingenjör och en representant för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, vilken sedermera skulle åtföljas av en rättslig utredning av en på området sakkunnig jurist. Med hänsyn till vikten av att utredningarna snarast möjligt komma till stånd, synas desamma böra slutföras före 1929 års höst.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang erinra, att anslag av statsmedel

nyligen beviljats till reglering av Lyckebyån, där frågan blott gällt att utvinna ny odlingsbar jord, medan det här gäller förhindrande av skadegörelse å redan odlad jord, å vilken jordägarna under förhandenvarande förhållanden ej anse sig kunna kvarstanna.

Ett av lantbruksingenjören i länet avgivet tjänsteutlåtande i ärendet tillåter sig länsstyrelsen bifoga.

Underdånigst

JOHN FALK.

E. T. Lidman.

Kalmar i landskansliet den 18 december 1928.

Rätt avskrivet betygar.

På tjänstens vägnar:

E. T. LIDMAN.
